

prezentoval své výše popsané stanovisko o nepodstatném snížení ovládacích schopností, další vývoj této kauzy mi však již není znám.

V obecné rovině lze konstatovat, že subjektivita značného psychiatrického posuzování se projevuje spíše u schopností ovládacích než rozpoznávacích. Schopnosti rozpoznávací jsou v řadě případů dobře hodnotitelné a kvantifikovatelné, například dle školní a pracovní úspěšnosti posuzované osoby, psychologických testů IQ nebo testů organicity. Oproti tomu emotivita (schopnosti ovládací) je testy měřitelná v podstatně menším rozsahu. Zde doporučuji hodnotit jednání posuzované osoby ve srovnání s jinými jedinci se stejnou diagnózou a v neposlední řadě se řídit zdravým rozumem.

Po odborné stránce náročný byl pro mě posudek na řidiče, který byl při řízení pod vlivem drog. Nejednalo se o jen o kokain, ale také o jeho aktivní metabolit benzoyllecgonin, který byl v krevním séru ve vysoké koncentraci. Ve svých znaleckých závěrech o ovlivnění řidičů drogami se standardně řídím publikací Švarc J. Alkohol a drogy při řízení motorového vozidla a posouzení schopnosti je řídit. *Psychiatrie pro praxi* 2014; 15 (3): 129–133, která se mi jeví jako velmi přínosná. Bohužel toxická hladina

benzoyllecgoninu v krevním séru zde uvedena není, proto jsem musel pátrat na internetu. Dle vědecké databáze PubMed při použití klíčových slov „benzoyllecgonine AND toxic AND serum“ jsem našel pět článků, z toho ovšem dva se týkaly opic, dva dětí a jeden kombinace kokainu s alkoholem, tedy v dané věci nic použitelného. Při zadání stejných klíčových slov do Google jsem získal přibližně 23 100 výsledků, kdy při tomto množství je náročné se v nich orientovat. Posléze jsem v daných odkazech našel publikaci Jenkins AJ, Levine B, Titus J, Smialek JE. The interpretation of cocaine and benzoyllecgonine concentrations in postmortem cases. *Forensic Science International* 1999; 101: 17–25. Zde je popsáno 13 případů osob, které zemřely po intoxikaci kokainem, a jsou zde uváděny hladiny benzoyllecgoninu u těchto osob. Jelikož sledování jedinci zemřeli, toxicita uvedených hladin byla evidentní. Kromě toho jsem našel internetovou tabulku „Cutoff and toxicity levels for drugs of abuse testing“ na adrese www.clr-online.com. Zde je uvedena toxická krevní hladina kokainu ve výši 1 000 ng/ml, to se vztahuje i na aktivní metabolit benzoyllecgonin. Na základě těchto údajů jsem pak byl schopen posudek na řidiče pod vlivem drog vypracovat.

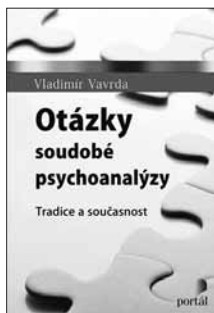
*prof. MUDr. Ladislav Hosák, Ph.D.
Psychiatrická klinika LF UK a FN Hradec Králové
e-mail: Hosak@lfhk.cuni.cz*

recenze

Vavrda V.

OTÁZKY SOUDOBÉ PSYCHOANALÝZY (TRADICE A SOUČASNOST)

Praha: Portál 2019, s. 263.

Recenzovaná kniha vychází v druhém vydání. Poprvé se dostala na pulty knihkupců a do internetové sítě v r. 2005. Oproti prvému vydání je práce rozšířena a obohacena v kapitole věnované interpretacím, jež jsou v psychoanalýze (spolu se vztahem) považovány za hlavní zdroj žádoucí změny v duševním životě a osobnosti, a tedy i léčbou.

Nelze nezmínit skutečnost, že publikace vychází (možná i nezáměrně) v roce 80. výročí úmrtí slavného moravského rodáka Sigmunda Freuda (1856–1939).

Autorem práce je klinický psycholog a vysokoškolský pedagog Vladimír Vavrda, vedoucí Oddělení psychoterapie a lékařské psychologie Ústavu humanitních studií 1. lékařské fakulty UK v Praze. Svým odborným zaměřením (i psychoterapeutickou praxí) navazuje na psychoanalytickou tradici, již rozvíjí, čehož důkazem je i tato kniha.

Cílem publikace, jak Vavrda sám uvádí, je „... přiblížit čtenáři jeden z mnoha možných pohledů na některé otázky soudobé psychoanalýzy ... nabídnout podněty k přemýšlení“ (s. 7), což znamená i seznámení s určitým způsobem uvažování o lidské psychice a možnostmi jejího léčebného ovlivňování psychologickými prostředky. Kniha je prací odbornou a pro čtenáře je výhodné, pokud jsou předem obeznámeni s terminologií klasické psychoanalýzy.

Recenzovaná kniha je rozdělena do dvou základních částí a dvanácti kapitol, závěrem autor zařazuje na pěti stránkách seznam použité literatury, v němž převládají anglicky psané tituly. Poslední jsou z r. 2003 a překvapuje, že i odkazy na Freudovy práce (s jedinou výjimkou) jsou taktéž v angličtině. Rejstříky jmenný ani věcný vypracovány nebyly.

Prvá část obsahuje, kromě Úvodu, tyto kapitoly: Paměť, Attachment, Mentalizace, Porozumění self jako zdroji

aktivity, Potenciální prostor a reflektivní funkce, Psychopatologie v kontextu teorie attachmentu.

Druhá část pak sestává z těchto kapitol: Smysluplná terapie, Terapeut jako zrcadlo, Interpretace, Analýza a interpretace přenosu, Rekonstrukce implicitních vztahových modelů v terapii, Narativní psychoanalýza.

Prvá část knihy, jak je zřejmé, pojednává zvláště o vývoji lidské psychiky a tematicky skýtá teoretické zázemí pro porozumění klinicky zaměřené druhé části, v níž je důraz položen na rozbor psychoanalytického procesu.

Knihla začíná pojednáním o paměti, tvořící základ a předpoklad rozvinuté formy lidské psychiky. Umožňuje zachycení, uchování i využití zkušenosti a vůbec je důležitou podmínkou lidského duševního života a chování. Bez paměti by nebylo naší identity. V první části dále Vavrda akcentuje lidskou vztahovost, vývojové hledisko a konstatuje, že člověk se stává sám sebou zprvu (a podstatným způsobem) životem v nukleární rodině. Na to nasedá to další, prožívání a chování v blízkých vztazích, obraz sebe, hodnotový systém atp. Tyto poznatky pak dává do souvislosti s některými poruchami zdraví, zejména z oblasti hraničních poruch osobnosti. Zajímavé je i vysvětlení vzniku transexualismu.

Čtenáři uvítají, že nás Vavrda informuje poměrně v širokém rozsahu o attachmentu (primární vazbě, vztahové přilnavosti dítěte ke nejdůležitějším osobám časného dětství), jenž formuje jeho postoje ke světu, druhým i sobě, vnitřní stabilitu (labilitu) a duševní zdraví. Jedná se o poznatky prokázané, jež se již staly součástí oboru vývojová psychologie. Dnešní společenská tendence po kolektivní výchově dětí útlého a předškolního věku a nekompletnost rodin (z tohoto pohledu) nejsou v souladu s optimálním vývojem dítěte.

Druhá část knihy je zaměřena na vlastní psychoanalytickou léčbu. Současná psychoanalýza (a k ní se autor hlásí) samozřejmě vychází z klasického přístupu (koncept nevědomí, přenosu ad.), ovšem původní Freudovu teorii bohatě rozvíjí a překračuje. Ve Vavrdově podání se vztah mezi terapeutem a pacientem „polidštuje“, zásadu neutrality do značné míry opouští a také autenticita terapeuta se stává účinným faktorem léčby. Zpracována je i osobní rovina vztahu jdoucí za přenos a event. protipřenos, zdůrazněny jsou okamžiky vzájemné blízkosti vedoucí k setkání, což je dle názoru recenzenta zcela nový (a pro mnoho psychoanalytiků jistě nepřijatelný) pohled na psychotherapeutický vztah. Podání interpretace by mělo probíhat v okamžicích vzájemného vyladění a setkání, které pak mohou vést k žádoucím změnám a působí léčivě. Vavrda argumentuje současnými psychologickými a psychotherapeutickými poznatky, ale i vlastní bohatou terapeutickou zkušeností.

Druhá část publikace končí pojednáním o narativitě, neboť vyprávění lidského příběhu (tedy i příběhů pacientů) je vždy intersubjektivní povahy a jedním ze zdrojů naší identity. Proto jí je zde věnována samostatná kapitola.

Upozorňuji, že autor je dobře informován o neurobiologii (neuropsychoanalýze), což se sice sporadicky, ale vhodně promítá do celé knihy.

Pozitivum recenzované publikace vidím v tom, že je původní českou prací seznamující naši odbornou veřejnost s novějšími psychoanalytickými přístupy, čili zachycuje výsledky vývoje psychoanalýzy až do současnosti. Díky mnoha překladům máme sice k dispozici v této oblasti

bohaté informací, avšak Vavrda se je snaží integrovat, přičemž dodává vlastní názory, což svědčí nejen o jeho fundovanosti, ale i odvaze.

Při kritickém pohledu na knihu musím konstatovat, že zejména první část publikace se místy čte obtížněji díky malé redundanci. Text je hustý, pro předpokládaného čtenáře obsahuje celou řadu méně známých výrazů (např. telescoping, pretend modus). Pochopení a čtivost textu by zlepšil slovníček novějších odborných termínů, případně jejich průběžné vysvětlení pod čarou při prvním použití.

Psychoanalýza, jak je všeobecně známo, se stala fenoménem, majícím mezi odborníky své přívržence i ostré odpůrce, a mnozí ji prostě přehlížejí. Zmínme jen současníka Freuda Tomáše G. Masaryka (1850–1937), který ji nazval „směšným učením Freudovým“. Je nesporné, že přispěla k porozumění lidskému jedinci, zvláště jeho motivaci. Minimálně patří ke všeobecnému vzdělání osob, jež se budou věnovat pomáhajícím profesím (tedy i budoucím lékařům, psychologům ad.). Pokud jde o její současný stav, lze se ztotožnit s autorem knihy a jeho vyjádřením, že „... dnes tvoří mnohovrstevnatý a někdy i poněkud ne-sourodý přístup k nahlížení lidské psychiky“ (s. 14).

Psychoanalýza v Čechách má bohatou tradici. Do našeho jazykového prostředí ji uvedl neuropsychiatr a člověk s rozsáhlým vzděláním Jaroslav Stuchlík (1890–1967), a to články v Časopisu lékařů českých, publikovanými v letech 1916 a 1919. Profesor Stuchlík je pro vývoj psychoterapie u nás opravdu významnou osobností, a třeba připomenout jeho diskriminaci oběma totalitními režimy minulého století. Během 1. světové války, tento dřívější asistent Eugena Bleulera (1875–1939), byl později ve Vídni v osobním kontaktu se Sigmundem Freudem a snad i Alfredem Adlerem (1870–1937). Stuchlík je autorem naší první učebnice psychoterapie (Nárys psychoterapie a psychohygieny, Praha: Zdravotnické nakladatelství Spolku lékařů českých 1949), jež se nikdy nedostala do rukou čtenářů z ideologických důvodů, neboť strážci ideologické čistoty ji nechali skartovat. Zachoval se jen její kartáčový otisk. Je méně známo, že Stuchlík působil v letech 1945–1948 jako první přednosta dnešní Psychiatrické kliniky UK v Plzni. Pamětníci na něho vzpomínají jako na důstojného, noblesního a staršího šedovlasého pána. Při této příležitosti si také vybavuji Bohodara Dosužkova (1899–1982), díky němuž v Čechách psychoanalýza kontinuálně existuje až do současné doby – vzdor oběma diktaturám. Byl psychoanalýze doslova oddán a pilně prováděl výcvik nových adeptů – vlastně ilegálně. Pokud mne paměť neklame, přednášel tento menší a zavalitý lékař také v 60. letech minulého století ve Vysočanské poliklinice a v Městské knihovně v Praze. Jeho ruský akcent je nezapomenutelný a byl půvabný zvláště v souvislosti s probíranými psychoanalytickými tématy.

Knihu Vladimíra Vavrdy Otázky soudobé psychoanalýzy doporučuji k četbě a studiu našim lékařům psychiatrům a klinickým psychologům, protože je seznámí s poznatky a způsobem uvažování o lidském psychickém vývoji, psychopatologii a léčbě z pohledu dnešní psychoanalýzy. Současná psychoanalýza je jiná, než si mnozí představují.

prof. PhDr. Jan Vymětal
ÚHSL, 1. lékařská fakulta UK v Praze